lies amžius radiokarboninėje laboratorijoje nustatytas 770 metų ±80 metų. Taigi, kapas Nr. 33 datuotinas 1180 metais (±80 m.), arba XII—XIII amžiais. Tam pačiam laikotarpiui turėtų priklausyti ir degintiniai kapai, kurių kauliukai pilti į dideles duobes, tuštieji ir ypatingieji kapai, nes jie įmaišyti tarp minėtų mažakarsčių kapų ir jų duobės nesiskiria nei forma, nei dydžiu.

Chrnologiškai vėlyvesnės yra apeiginės duobės, kuriomis perkasti kapai. Duobės turėjo būti iškastos, praėjus kelioms dešimtims metų, nes karstai buvo supuvę, dirbiniai stipriai oksidavęsi ir apnykę.

Virš šių apeiginių duobių XII—XIII a. (o gal ir XIV a.) sudeginti mirusieji laidoti mažose negiliose duobutėse be karstų. Įdomu, kad iš vieno tokio vėlyvo kapo (Nr. 45) paimtų anglies gabaliukų amžius yra 530± ± 100 metų [3]. Taigi, kapas yra iš 1420 metų (± 100 metų). Vadinasi, galėtų priklausyti ne tik XIV a., bet ir XV a.

Rastoji virš apeiginių duobių ugniavietė turėtų būti iš to paties laikotarpio.

KRŪMINIŲ KAPINYNO, VARĖNOS RAJ., TYRINĖJIMAI 1969 METAIS

REGINA KULIKAUSKIENĖ

1969 m. gegužės mėnesį iš Varėnos partijos rajono komiteto Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutui buvo pranešta, kad šio rajono „Švyturio" kolūkio teritorijoje, Krūminių kaime, vykdant statybas, aptikti žmonių griaučiai, prie kurių rasta: geležinis plačiaašmenis kirvis ir geležinio pentino dalis (pav. 6 : 2, 7). Buvo aišku, kad čia yra lig šiol nežinotas senkapis, kuriam gresia kad ir dalinis jo suardymas. Kolūkio pirmininko St. Kačėno prašymu, Instituto archeologai ėmėsi skubių gelbėjimo darbų. Buvo susitarta ištirti tik tą plotą, kuriame statoma automašinų plovykla. Kasinėjimai buvo vykdomi birželio mėn. 3—12 dienomis Instituto bendradarbių R. Kulikauskienės ir E. Radzvilovaitės.

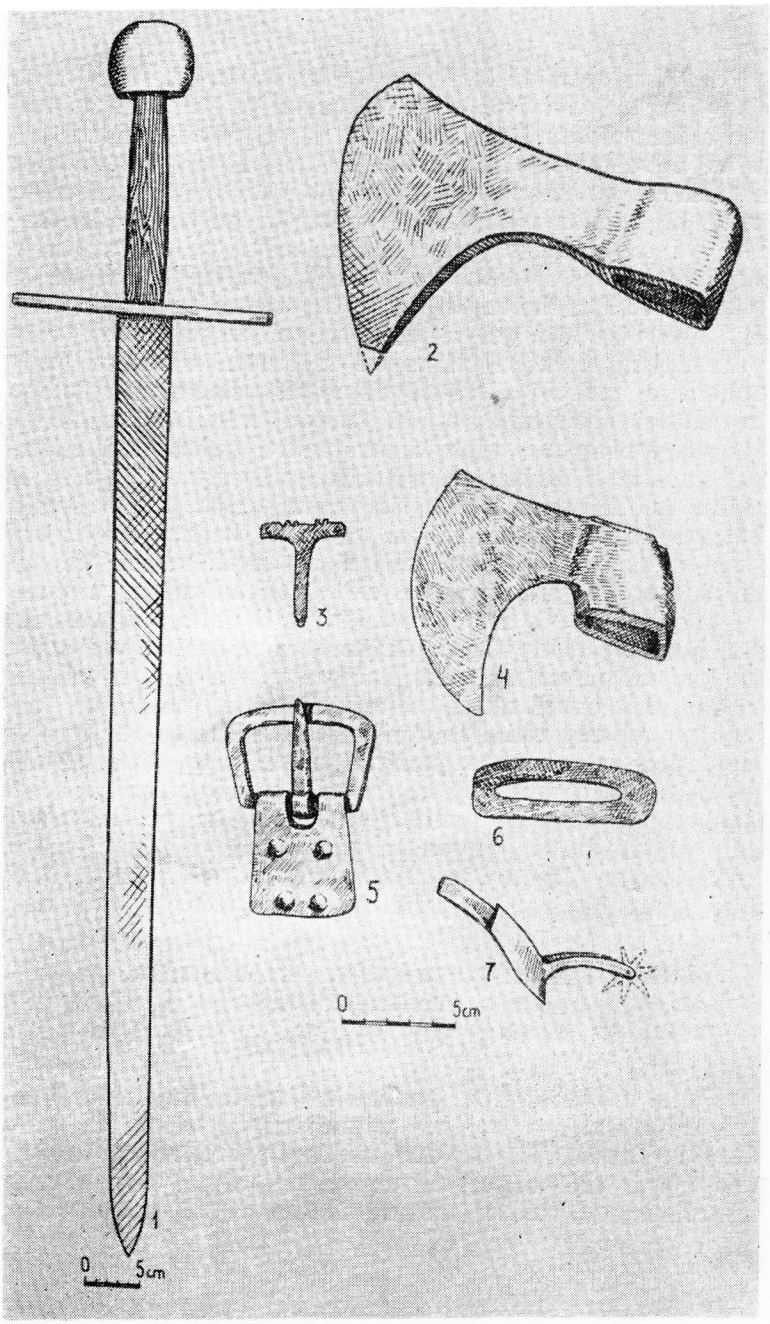
[3] Abiejų kapų anglies pavyzdžių amžių nustatė Geologijos instituto radiokarboninės laboratorijos Vilniuje asistentas K. Šulja.

Kapinynas įrengtas aukštesnėje kalvelėje, esančioje kairėje Versekos upelio pusėje. Vietinių gyventojų pasakojimu, kalvelė buvusi aukštesnė, bet, vykdant įvairias kolūkio statybas, ji ne kartą buvo nukasama. Daugiausia ši vieta buvusi sulyginta prieš kokius aštuonerius metus, greta statant kolūkio fermas. Ji lyginta ir 1969 metais, ruošiantis statyti minėtą automašinų plovyklą. Žemė buvusi suversta į rytinę kalvelės pašlaitę. Kapinyno teritorijos šiauriniame pakraštyje stovi kolūkio fermos, į pietų vakarus nuo kapinyno, čia pat netoliese, įrengti kolūkio garažai, o į pietus nuo kapinyno — kolūkio centras.

Tyrinėta 130 m^2 dydžio plotas, toje būtent vietoje, kur buvo pradėti statybos darbai. Tame plote ištirti 26 griautiniai kapai. Pridėjus du darbininkų suardytus kapus, turėsime iš viso 28 kapus. Kapai aptikti keliais aukštais, kuo ir gali būti paaiškinamas toks didelis kapų skaičius nedideliame plote. Jau kapų išsidėstymas rodo, kad jie negalėjo būti vienalaikiai. Patys vėlyvieji kapai atidengti 30 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Negalima, žinoma, užmiršti, kad kalva buvusi nulyginta. Tačiau pagrindinė kapų dalis gulėjo 50—60 cm gylyje ir tik du kapai buvo rasti 1—1,1 m gilumoje.

Tyrinėjimų metu aptikti išimtinai tik griautiniai kapai. Mirusieji laidoti skobtiniuose ir dažniau lentiniuose karstuose, galva vakarų kryptimi su nedideliu nukrypimu į pietus ar į šiaurę. Tik viename kape (Nr. 19) mirusysis palaidotas visai priešinga, būtent, šiaurės rytų 72° kryptimi. Didelė kapų dalis, ypač negiliai buvę viršutiniai kapai apardyti.

Prie kai kurių griaučių rasta įkapių. Pačią didžiausią įkapių grupę sudarė geležiniai peiliukai; jie buvo randami vyrų kapuose juosmens srityje. Prie kai kurių buvo galima įžiūrėti medinių makščių liekanas. Peiliai buvo prisegti prie diržų, kurie iki mūsų dienų neišliko. Apie pastaruosius liudija kapuose rastos geležinės diržų sagtys, apkaustai ir geležiniai grandelių formos diržų skirstikliai. Rasti du plačiaašmeniai pentiniai kirviai, geležinio pentino su ratuku spyglio gale dalis, vienas geležinis kalavijas. Viename suardytame moters kape rastas žalvarinis plonos vielutės auskaras.

6 pav. Kario aprangos daiktai ir ginklai (Krūminiai, Varėnos raj., iš kapo Nr. 24 ir atsitiktiniai radiniai).

Skyrium paminėtinas vyro kapas Nr. 24, kur buvo daug įkapių (pav. 6 : 1,3—6). Mirusysis palaidotas ant dešiniojo šono veidu į pietus. Išilgai kapą priešais mirusiojo veidą buvo padėtas minėtas geležinis 1,1 m ilgio kalavijas dviašmene geležte; jo rankena turi tik žemutinį skersinį ir užbaigta masyvia plokščia apskrita galvute. Virš kalavijo buvo padėtas geležinis plačiaašmenis kirvis. Mirusiojo juosmens ir kairiojo dubens srityje gulėjo didelė geležies rūdžių krūva, kurią išpreparavus paaiškėjo, kad čia būta visa eilė geležinių, labai sunykusių ir savo tarpe sulipusių daiktų: trikampiai ir T raidės formos diržo apkaustai, masyvi diržo sagtis, peilis, skiltuvas, grandis ir nedidelė žalvarinė sagtis. Atrodo, kad čia buvo įdėtas susuktas platus, apie 5 cm pločio, geležimi ir žalvariu kaustytas diržas, prie kurio buvo prisegti peilis ir skiltuvas. Tai pats seniausias kapas, pagal įkapes, ypač, kalaviją datuojamas XV a. pradžia. Pagrindinė ištirtų kapų dalis yra skiriama XVI a., ir aukščiausiai, jau be įkapių, aptikti kapai datuojami XVII a. pirmąja puse.

Tuo būdu 1969 m. buvo aptiktas ir dalinai ištirtas iki šiol nežinotas vėlyvas kapinynas. Jo mokslinė vertė yra ta, kad kai kurie radiniai, kaip, pavyzdžiui, kalavijas ir kirviai, leidžia nustatyti senųjų lietuvių ginkluotės raidą, juo labiau, kad kalavijas yra labai retas radinys to meto archeologiniuose paminkluose. Be to, šis paminklas kaip ir kiti vėlyvieji kapinynai papildo rašytinius šaltinius apie senovės lietuvių tikėjimą. Jis ryškiai rodo, kaip ilgai buvo gyvos pagonybės tradicijos, įvedus krikščionybę Lietuvoje. Kapinyną vertėtų ištirti, nors šiuo metu likusiai jo daliai negręsia tolesnis ardymas.

1968 IR 1969 METŲ ŽVALGOMOSIOS ARCHEOLOGINĖS EKSPEDICIJOS

ADOLFAS TAUTAVIČIUS

Šalia archeologinių paminklų kasinėjimų buvo renkami duomenys apie šiuos paminklus, jų būklę. Tuo reikalu Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas 1968 ir 1969 m. organizavo žvalgomąsias ekspedicijas į mažiausiai tyrinėtą šiaurinę Lietuvos TSR dalį.